NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
prednesené 30. novembra 2006 [1]

1. Vyžaduje právo Spoločenstva, aby právny poriadok členského štátu upravoval v prvom rade samostatnú žalobu s hlavným cieľom skonštatovať nesúlad ustanovenia jeho vnútroštátneho práva s právom Spoločenstva a v druhom rade predbežné opatrenie na odklad vykonania tohto vnútroštátneho ustanovenia až do doby, kým nebude rozhodnuté o jeho zákonnosti? Uvedené je podstatou otázky, ktorú Súdnemu dvoru predložil švédsky najvyšší súd (Högsta Domstolen).

Vnútroštátna právna úprava

2. Rozhodnutie vnútroštátneho súdu poskytuje nasledujúce informácie o vnútroštátnej právnej úprave stanovujúcej na jednej strane príslušnosť a procesné predpisy jej vnútroštátnych súdov a na druhej strane upravujúcej organizáciu lotérií.

3. Po prvé, článok 14 kapitoly 11 švédskej ústavy (Regeringsformen) stanovuje pravidlá týkajúce sa preskúmania zákonnosti. Ak súd alebo iný verejný orgán zistí, že ustanovenie nie je v súlade s normou ústavnej povahy alebo inou normou vyššej právnej sily, toto ustanovenie sa nesmie uplatňovať. Na preskúmanie a prípadnú neuplatniteľnosť podľa článku 14 kapitoly 11 švédskej ústavy je potrebné preverenie veci incidenčne v rámci konania o žalobe vo veci samej. Podľa vnútroštátnych predpisov nie je možné podať samostatnú žalobu na súd, ktorej hlavným cieľom je iba skonštatovať, že určité zákonné ustanovenie je neplatné. Ak predmetné ustanovenie prijal Riksdag alebo vláda, nesmie sa uplatniť iba vtedy, ak je nesprávnosť zjavná. Táto požiadavka sa však nepoužije, ak ustanovenie nie je v súlade s právom Spoločenstva. [2]

4. Po druhé, podľa článku 2 kapitoly 13 občianskeho súdneho poriadku (Rättegångsbalken) je žaloba, ktorej cieľom je určiť existenciu určitého právneho vzťahu, prípustná vtedy, ak existuje neistota, čo sa týka

1 — Jazyk prednesu: angličtina.

2 — Vládny návrh zákona 1993/94:114, ústavné zmeny pred pristúpením Švédska k Európskej únii, s. 27.

právneho vzťahu, a z tejto neistoty vznikla žalobcovi škoda.

5. Po tretie, kapitola 15 občianskeho súdneho poriadku upravuje predbežné opatrenia v občianskoprávnych konaniach. Podľa článku 3 môže súd nariadiť predbežné opatrenia s cieľom ochrany práva žalobcu, ak žalobca preukáže opodstatnenosť svojho tvrdenia, že má nárok voči tretej osobe, ktorý je alebo môže byť predmetom súdneho konania alebo iného podobného konania, a ak je namieste domnievať sa, že táto tretia osoba vykonaním určitej činnosti, úkonom alebo opomenutím alebo iným konaním zabráni alebo sťaží výkon práva žalobcu, alebo podstatne zníži hodnotu takéhoto práva. Medzi takéto opatrenia môže patriť zákaz výkonu určitej činnosti alebo určitého úkonu pod hrozbou peňažnej sankcie alebo príkaz ukladajúci povinnosť vyhovieť návrhu žalobcu pod hrozbou peňažnej sankcie, ustanovenie správcu, alebo vydanie príkazu, ktorý by iným spôsobom umožnil chrániť právo žalobcu.

6. Vnútroštátny súd a švédska vláda uvádzajú, že predbežné opatrenia podľa kapitoly 15 musia vhodným spôsobom zabezpečovať hlavný návrh. Odklad vykonania údajne neplatného zákona nebude obvykle nariadený v rámci návrhu na náhradu škody. Rovnako sa zdá (zrejme to nie je prekvapením), že ak je hlavný návrh neprípustný, predbežné opatrenia nebudú nariadené.

7. Po štvrté, článok 38 zákona o lotériách (Lotterilagen, 1994:1000) zakazuje bez výslovného súhlasu propagovať profesionálne alebo iným spôsobom na účely zisku účasť na nepovolenej lotérii organizovanej vo Švédsku alebo lotérii organizovanej mimo Švédska. Na toto ustanovenie budem odkazovať ako na zákaz propagovania. Zo zákazu propagovania môžu byť udelené výnimky. Podľa článku 45 môže byť podaná žiadosť o povolenie na organizáciu lotérie. Článok 48 upravuje dohľad nad dodržiavaním zákona a článok 52 upravuje vydávanie príkazov a zákazov potrebných na dodržanie tohto zákona, za ktorých porušenie možno uložiť pokutu. Podľa článku 54 môžu byť trestné sankcie uložené osobám, ktoré v rámci výkonu obchodnej činnosti alebo akýmkoľvek iným spôsobom na účely zisku bez povolenia propagujú účasť na lotérii organizovanej v cudzine, ak sa táto propagácia konkrétne týka účasti osôb zo Švédska. Článok 59 upravuje súdnu kontrolu rozhodnutí, ktoré sa týkajú povolení.

Skutočnosti predchádzajúce sporu a konanie vo veci samej

8. Skutočnosti predchádzajúce sporu vo veci samej sú podľa rozhodnutia vnútroštátneho

súdu a podľa písomných pripomienok žalobcu nasledujúce.

9. Unibet (London) Ltd a Unibet (International) Ltd sú dve spoločnosti, prvá so sídlom v Spojenom kráľovstve a druhá so sídlom na Malte. Organizujú hry, najmä stávkovanie na športové udalosti, poker, kasíno a iné hazardné hry v súlade s povoleniami, ktoré im udelili orgány povoľujúce organizáciu hier, okrem iného pre klientov mimo pôsobnosti týchto orgánov. Na tieto spoločnosti budem ďalej spoločne odkazovať ako na Unibet.

10. Unibet ponúka svoje hry predovšetkým na internete. Nemá v úmysle usadiť sa vo Švédsku alebo tam organizovať svoje hry. Jej zámerom je svoje služby vo Švédsku iba propagovať.

11. Dňa 6. novembra 2003 vydal Súdny dvor rozsudok Gambelli, [3] podľa ktorého nie je vnútroštátna právna úprava zakazujúca určité hry bez povolenia dotknutého členského štátu v súlade s článkami 43 ES a 49 ES. Na základe tohto rozsudku Unibet získala reklamný priestor vo viacerých denníkoch vo Švédsku. Švédsky inšpektorát lotérií a hier (Lotteriinspektionen) uviedol, že proti týmto denníkom podal návrh na začatie konania s odôvodnením, že uverejnením reklamy na zahraničnú hernú spoločnosť porušili zákon o lotériách. Unibet sa následne pokúsila získať ďalší reklamný priestor v novinách, v rozhlase a v televízii, ale nebola úspešná s poukazom na zákaz propagovania a postoj inšpektorátu lotérií a hier. Švédsky štát od tej doby zjavne vydal príkazy a začal trestné stíhanie proti novinám, ktoré uverejnili reklamy Unibet. Proti samotnej Unibet nebola podaná žiadna žaloba.

12. Unibet podala žalobu na švédsky štát na všeobecnom súde rozhodujúcom v prvom stupni (Tingsrätten). V podstate sa domáhala toho, aby súd (i) konštatoval, že Unibet má právo bez ohľadu na zákaz propagovania uviesť svoje služby hier na trh vo Švédsku, (ii) uložil švédskemu štátu povinnosť nahradiť Unibet škodu, ktorá jej vznikla a ktorá jej naďalej vzniká v dôsledku zákazu propagovania, a (iii) okamžite rozhodol, že zákaz propagovania a sankcie s týmto zákazom spojené sa vo vzťahu k nej nemajú uplatňovať.

13. Žaloba Unibet je založená na tvrdení, že švédska právna úprava o lotériách nie je v súlade s článkom 49 ES a že podľa práva Spoločenstva má Unibet právo uvádzať svoje služby hier na trh vo Švédsku. Ak bude žaloba v bode (i) považovaná za neprípustnú, pretože nespadá do rozsahu pôsobnosti článku 2 kapitoly 13 občianskeho súdneho poriadku, Unibet tvrdí, že právo Spoločen-

3 — Rozsudok zo 6. novembra 2003, Piergiorgio Gambelli a i., C-243/01, Zb. s. I-13031.

stva jej priznáva právo podať uvedenú žalobu, a požaduje, aby sa neuplatňovali vnútroštátne predpisy obmedzujúce toto právo. Pokiaľ ide o žalobu v bode (iii), Unibet tvrdí, že právo Spoločenstva ukladá vnútroštátnym súdom povinnosť nariadiť predbežnú ochranu s cieľom zabezpečiť práva, ktoré jednotlivcovi vyplývajú z práva Spoločenstva.

14. V konaní pred všeobecným súdom rozhodujúcim v prvom stupni švédsky štát argumentoval, že podmienky na podanie určovacej žaloby podľa článku 2 kapitoly 13 občianskeho súdneho poriadku neboli splnené, pretože medzi Unibet a štátom neexistoval žiadny konkrétny právny vzťah.

15. Všeobecný súd rozhodujúci v prvom stupni rozhodol, že návrh na určenie podaný Unibet v bode i) požaduje abstraktné preskúmanie zákonnosti a ako taký je neprípustný, rovnako ako druh príkazu navrhovaný v bode iii). Žaloba o náhradu škody [bod ii)] bola vyhlásená za prípustnú a v súčasnosti je predmetom konania. Odvolanie týkajúce sa bodov i) a iii), ktoré Unibet podala na odvolací súd (Hovrätten), bolo zamietnuté. Unibet podala dovolanie na Najvyšší súd.

16. Krátko po zamietnutí odvolania na odvolacom súde podala Unibet nový návrh na nariadenie predbežných opatrení na všeobecný súd rozhodujúci v prvom stupni. Unibet žiadala, aby tento súd okamžite nariadil bez ohľadu na zákaz propagovania a sankcie s týmto zákazom spojené, že Unibet má právo až do vydania právoplatného rozsudku podniknúť určité opatrenia pri uvádzaní na trh, a podporne, aby súd okamžite nariadil opatrenia, ktoré by bránili ďalšiemu poškodzovaniu činnosti Unibet v dôsledku zákazu propagovania a sankcií s týmto zákazom spojených. Unibet uviedla, že jej nový návrh na nariadenie predbežných opatrení je priamo spojený s porušením práv, ktoré jej vyplývajú z práva Spoločenstva, a teda s jej návrhom na náhradu škody v bode ii) jej pôvodnej žaloby, ktorá je predmetom konania na všeobecnom súde rozhodujúcom v prvom stupni.

17. Všeobecný súd rozhodujúci v prvom stupni určil, že druhý návrh na vydanie predbežných opatrení je prípustný. Rozhodol však, že Unibet nepreukázala nesúlad zákazu propagovania s právom Spoločenstva ani existenciu vážnych pochybností, pokiaľ ide o tento nesúlad. Návrh preto zamietol vo veci samej. Odvolací súd zamietol odvolanie podané zo strany Unibet. Unibet podala dovolanie na najvyšší súd, ktorý podal tento návrh na začatie prejudiciálneho konania.

18. Vo svojom rozhodnutí najvyšší súd potvrdzuje, že podľa vnútroštátnych predpisov [4] Unibet nemá právo podať určovaciu žalobu, ktorú pôvodne navrhovala v bode i). V dôsledku toho sa pýta, či vnútroštátne

4 — To znamená článok 2 kapitoly 13 občianskeho súdneho poriadku: pozri body 13 a 14 vyššie.

predpisy spĺňajú požiadavky stanovené právom Spoločenstva na účinnú súdnu ochranu jednotlivcov.

19. Najvyšší súd sa domnieva, že návrhy na nariadenie predbežných opatrení podané Unibet vyvolávajú tiež otázky týkajúce sa práva Spoločenstva. Pokiaľ ide o pôvodný návrh na nariadenie predbežných opatrení [bod iii)], ktorý nižšie súdy zamietli, z vnútroštátneho práva okrem iného vyplýva, že pokiaľ nie je možné preskúmať hlavný návrh žalobcu, nie je možné vyhovieť ani návrhu na nariadenie predbežných opatrení. V súvislosti s týmto návrhom na nariadenie predbežných opatrení teda vznikajú podobné otázky týkajúce sa práva Spoločenstva, ako vznikli v súvislosti s hlavným návrhom Unibet. Unibet tvrdí, že jej druhý návrh na nariadenie predbežných opatrení je priamo spojený s porušením práv, ktoré jej vyplývajú z práva Spoločenstva, ktorých sa v tejto veci dovoláva, a teda aj s jej žalobou o náhradu škody [bod ii) jej pôvodnej žaloby], ktorá je v súčasnosti predmetom konania na všeobecnom súde rozhodujúcom v prvom stupni. Vzniká teda otázka, či sa podľa práva Spoločenstva podmienky na nariadenie predbežných opatrení v prípadoch, keď je spochybnený súlad vnútroštátnych ustanovení s právom Spoločenstva, riadia vnútroštátnymi predpismi alebo podľa kritérií práva Spoločenstva. Ak platia kritériá práva Spoločenstva, vznikajú otázky súvisiace s presnou povahou týchto kritérií.

20. Najvyšší súd v dôsledku toho prerušil konanie a položil nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Má sa požiadavka práva Spoločenstva, podľa ktorej musia vnútroštátne procesné predpisy jednotlivcovi poskytnúť účinnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, vykladať v tom zmysle, že žaloba, ktorej cieľom je určiť, že niektoré vnútroštátne hmotnoprávne ustanovenia nie sú v súlade s článkom 49 ES, je prípustná, ak súlad týchto ustanovení s uvedeným článkom môže byť preskúmaný len incidenčne, napríklad v rámci žaloby o náhradu škody a úrokov, žaloby týkajúcej sa porušenia vnútroštátneho hmotnoprávneho ustanovenia alebo súdnej kontroly?

2. Znamená uvedená požiadavka účinnej súdnej ochrany vyvodená z práva Spoločenstva, že vnútroštátny právny poriadok musí poskytnúť predbežnú ochranu, prostredníctvom ktorej sa vnútroštátne predpisy brániace výkonu práv, ktorých sa jednotlivec dovoláva na základe práva Spoločenstva, voči jednotlivcovi neuplatnia, aby sa mu umožnil výkon tohto práva, a to až dovtedy, kým bude existencia tohto práva s konečnou platnosťou preskúmaná vnútroštátnym súdom?

3. V prípade kladnej odpovede na druhú otázku:

Ak existujú pochybnosti o súlade vnútroštátnych ustanovení s právom Spolo-

čenstva, znamená to, že vnútroštátny súd je povinný pri preskúmaní návrhu na predbežnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva uplatniť vnútroštátne ustanovenia o podmienkach takejto ochrany alebo je povinný uplatniť kritériá práva Spoločenstva?

4. Ak je odpoveď na tretiu otázku taká, že treba uplatniť kritériá vyvodené z práva Spoločenstva, aké sú tieto kritériá?"

21. Písomné pripomienky predložili Unibet, rakúska, belgická, česká, fínska, nemecká, grécka, talianska, holandská, portugalská a švédska vláda, vláda Spojeného kráľovstva a Komisia. Ďalšie pripomienky predložili na pojednávaní Unibet, belgická, grécka a švédska vláda, vláda Spojeného kráľovstva a Komisia.

O prípustnosti

22. Belgická vláda v úvode tvrdí, že návrh na začatie prejudiciálneho konania je umelý a hypotetický, a preto neprípustný. Predmetom žaloby Unibet na vnútroštátnom súde je iba konštatovanie nesúladu; neexistuje skutočný spor, ktorý by bol základom žaloby. Na túto situáciu sa priamo vzťahuje rozsudok Foglia, [5] v ktorom Súdny dvor rozhodol, že do jeho právomoci nepatrí poskytovanie „poradných stanovísk k všeobecným alebo hypotetickým otázkam" alebo odpovedanie na „otázky výkladu, ktoré mu boli predložené v rámci procesnej konštrukcie vytvorenej účastníkmi konania tak, aby viedli Súdny dvor k vysloveniu jeho názoru na určité otázky práva Spoločenstva, ktoré nezodpovedajú objektívnej potrebe inherentnej na vyriešenie sporu".

23. Nemôžem súhlasiť s vyjadrením belgickej vlády. Úplne jasne tu existuje skutočný spor, ktorý je potrebné riešiť. Unibet sa domnieva, že zákaz propagovania nie je v súlade s článkom 49 ES. Domáha sa rozhodnutia, že tento zákaz je protiprávny, a to s cieľom, aby mohla legitímne propagovať svoje lotérie vo Švédsku. Skutočnosť, že môže ísť o „procesnú konštrukciu" v tom zmysle, že jej účelom je podať žalobu, ktorú švédske procesné predpisy nedovoľujú, neznamená, že by v základe neexistovala skutočná otázka.

24. V dôsledku toho sa domnievam, že návrh na začatie prejudiciálneho konania je prípustný.

5 — Rozsudok zo 16. decembra 1981, Pasquale Foglia/Mariella Novello, 244/80, Zb. s. 3045, bod 18.

O prvej prejudiciálnej otázke

25. Vo svojej prvej otázke sa vnútroštátny súd pýta, či požiadavka práva Spoločenstva, podľa ktorej musia vnútroštátne procesné predpisy jednotlivcovi poskytnúť účinnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, znamená, že žaloba, ktorej cieľom je určiť, že niektoré vnútroštátne hmotnoprávne ustanovenia nie sú v súlade s článkom 49 ES, je prípustná, ak súlad týchto ustanovení s uvedeným článkom môže byť preskúmaný len incidenčne, napríklad v rámci žaloby o náhradu škody a úrokov, žaloby týkajúcej sa porušenia vnútroštátneho hmotnoprávneho ustanovenia alebo súdnej kontroly. [6]

26. Unibet tvrdí, že odpoveď na túto otázku by mala byť kladná. Komisia aj všetky vlády, ktoré predložili pripomienky, zastávajú opačný názor.

27. Unibet po prvé uvádza, že zo zásady prednosti práva Spoločenstva pred vnútroštátnym právom a zo zásady ochrany práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva vyplýva, že jednotlivec musí mať vždy účinnú možnosť domáhať sa ochrany týchto práv. [7] Unibet má právo vyplývajúce zo Zmluvy ES uvádzať svoje hry na trh vo Švédsku a protiprávne jej v tom bráni zákaz propagovania. Má preto právo podať žalobu, ktorej cieľom je určiť, že je oprávnená uvádzať svoje hry na trh vo Švédsku bez prekážok, alebo inak povedané, že Švédsko nesmie uplatňovať zákaz propagovania.

28. Unibet sa odvoláva najmä na rozsudok Muñoz a Superior Fruiticola, [8] v ktorom Súdny dvor rozhodol, že úplná účinnosť právneho predpisu Spoločenstva, ktorý zakazoval ponúkať ovocie a zeleninu na predaj, pokiaľ nezodpovedá predpísaným štandardom kvality, vyžaduje, aby hospodárske subjekty mali možnosť domáhať sa dodržiavania tohto zákazu prostredníctvom občianskoprávneho konania proti súťažiteľovi, aj keby vnútroštátne právo neumožňovalo takémuto hospodárskemu subjektu podať občianskoprávnu žalobu založenú na nesúlade s takýmto právnym predpisom.

29. Unibet po druhé uvádza, že vnútroštátny súd musí na základe svojej povinnosti

6 — Hoci táto otázka uvádza tri typy konania ako príklad, zdá sa, že sú jediné, ktoré môžu byť za okolností tejto veci dostupné (pozri aj bod 46, pokiaľ ide o súdnu kontrolu).

7 — Rozsudky z 9. marca 1978, Amministrazione delle Finanze dello Stato/Simmenthal SpA, 106/77, Zb. s. 629, body 21 a 22; z 19. júna 1990, The Queen/Secretary of State for Transport, *ex parte*: Factortame Ltd a i., C-213/89, Zb. s. I-2433 (Factortame I); z 11. júla 1991, A. Verholen a i./Sociale Verzekeringsbank Amsterdam, C-87/90, C-88/90 a C-89/90, Zb. s. I-3757, bod 24, a z 22. septembra 1998, Coote/Granada Hospitality, C-185/97, Zb. s. I-5199.

8 — Rozsudok zo 17. septembra 2002, Antonio Muñoz y Cia SA, Superior Fruiticola SA/Frumar Limited, Redbridge Produce Marketing Limited, C-253/00, Zb. s. I-7289.

vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Spoločenstva [9] rozšíriť právo, ktoré vyplýva z vnútroštátneho práva, na vydanie deklaratórneho rozhodnutia [10] na žalobcov, ako je Unibet.

30. Unibet po tretie uvádza, že ostatné prostriedky nápravy, ktoré má k dispozícii podľa švédskeho právneho poriadku, nie sú účinné. Náhrada škody nie je zodpovedajúcou náhradou za určenie, že Švédsko nemôže uplatňovať zákaz propagovania, pretože často je veľmi ťažké škodu vyčísliť tak, aby poskytla plnú náhradu vzniknutej škody. Okrem toho skutočnosť, že určovacia žaloba nie je možná, znamená, že dotknutý jednotlivec musí podať novú žalobu o náhradu škody, pokiaľ porušovanie práv pokračuje. Zároveň nie je namieste požadovať od jednotlivca porušenie zákona na účel preukázania jeho práv. Ustanovenie o súdnej kontrole rozhodnutí správnych orgánov sa použije iba na rozhodnutia prijaté vládou alebo správnym orgánom. Použilo by sa iba v prípade, keby bola Unibet zamietnutá žiadosť o povolenie na organizáciu lotérie vo Švédsku, čo však nie je jej obchodným zámerom. Napokon, keby švédsky súd na úvod rozhodol, že zákaz propagovania nie je v súlade s právom Spoločenstva, takéto rozhodnutie by nemalo žiadne právne účinky pre ostatné švédske súdy alebo orgány, ak by rovnaká otázka vznikla v inej súvislosti, vrátane prípadu, ktorý by sa týkal Unibet, napríklad v súvislosti s trestným konaním alebo v prípade uloženia pokuty podľa zákona o lotériách. Nešlo by o konštatovanie protiprávnosti v širšom zmysle, a to ani vo vzťahu k Unibet, a neviedlo by to k povinnosti pre Švédsko zrušiť alebo pozastaviť účinnosť zákazu propagovania. Naproti tomu rozsudok zakazujúci švédskemu štátu uplatňovať zákaz propagovania voči Unibet by bol záväzný vo všetkých situáciách, v ktorých by táto otázka mohla vzniknúť, napríklad v konaniach týkajúcich sa porušenia zákona o lotériách.

31. Komisia aj všetky vlády, ktoré predložili pripomienky, zastávajú názor, že odpoveď na prvú otázku vnútroštátneho súdu by mala byť záporná. Z nižšie uvedených dôvodov, ktoré uplatnili všetci alebo niektorí z nich, zastávam rovnaký názor, s výhradou dôležitej kvalifikácie.

32. Východiskovým bodom musí byť podľa môjho názoru zásada stanovená po prvý raz v rozsudku Rewe I, [11] podľa ktorej prináleží vnútroštátnemu právnemu poriadku kaž-

9 — Rozsudok z 13. novembra 1990, Marleasing SA/La Comercial Internacional de Alimentacion SA, C-106/89, Zb. s. I-4135.

10 — Podľa článku 2 kapitoly 13 občianskeho súdneho poriadku: pozri body 4 a 13 vyššie.

11 — Rozsudok zo 16. decembra 1996, Rewe-Zentralfinanz eG a Rewe-Zentral AG/Landwirtschaftskammer für das Saarland, 33/76, Zb. s. 1989, bod 5.

dého členského štátu, aby určil procesné podmienky týkajúce sa žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva za predpokladu, že tieto podmienky nie sú menej výhodné ako podmienky týkajúce sa podobných žalôb vnútroštátnej povahy (zásada ekvivalencie) a nespôsobujú, aby bol výkon týchto práv prakticky nemožný (zásada efektivity). Tento prístup bol potvrdený v rozsudku Rewe II, [12] v ktorom Súdny dvor konštatoval, že Zmluvou *nebolo zamýšľané vytvoriť na vnútroštátnych súdoch* s cieľom zabezpečiť dodržiavanie práva Spoločenstva *iné prostriedky nápravy*, ako sú tie, ktoré upravuje vnútroštátne právo, a že zo systému právnej ochrany zavedeného Zmluvou vyplýva, že musí byť možné podať *každý druh žaloby upravenej vnútroštátnym právom*, aby bolo zabezpečené dodržiavanie ustanovení práva Spoločenstva, ktoré majú priamy účinok.

33. Podobne rozsudok Simmenthal, [13] ktorý vnútroštátnym súdom uložil povinnosť zrušiť vnútroštátne predpisy, ktoré nie sú v súlade s právom Spoločenstva, túto povinnosť výslovne obmedzuje na prípady v *rámci príslušnosti* dotknutého vnútroštátneho súdu alebo na súdy, *ktoré sú príslušné použiť* dotknuté právo Spoločenstva.

34. Tieto zásady Súdny dvor sústavne zachováva; pozri napríklad rozsudok Peterbroeck, [14] v ktorom bolo konštatované, že v prípade neexistencie právnej úpravy v danej oblasti na úrovni Spoločenstva majú byť vo vnútroštátnom právnom poriadku každého členského štátu určené príslušné súdy a upravené procesné náležitosti týkajúce sa žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré osobám podliehajúcim súdnej právomoci vyplývajú z priameho účinku práva Spoločenstva, pričom tieto procesné náležitosti nesmú byť menej výhodné ako predpisy týkajúce sa podobných žalôb vnútroštátnej povahy, ani nesmú spôsobovať, aby bol výkon práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva prakticky nemožný alebo príliš ťažký.

35. Z týchto formulácií implicitne vyplýva, že vnútroštátne právne poriadky nie sú vyňaté spod súdneho dohľadu Spoločenstva. Po prvé, vnútroštátne predpisy musia dodržiavať zásady ekvivalencie a efektivity. Po druhé, hoci postavenie osoby podliehajúcej súdnej právomoci a jej záujem v danej veci potrebný na to, aby mohla podať žalobu, by malo byť určené v zásade vo vnútroštátnom práve, právo Spoločenstva vyžaduje, aby vnútroštátna právna úprava nebránila právu na účinnú súdnu ochranu. [15] Za určitých okolností teda právo Spoločenstva *môže* vyžadovať nový prostriedok nápravy, pokiaľ by to bol jediný spôsob, ako zabezpečiť ochranu práva vyplývajúceho z práva Spolo-

12 — Rozsudok zo 7. júla 1981, Rewe-Handelsgesellschaft Nord mbH a Rewe-Markt Steffen/Hauptzollamt Kiel, 158/80, Zb. s. 1805, bod 44, kurzívou zvýraznila generálna advokátka.

13 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 7, body 21 a 22, kurzívou zvýraznila generálna advokátka.

14 — Rozsudok zo 14. decembra 1995, Peterbroeck, Van Campenhout & Cie SCS/Belgicko, C-312/93, Zb. s. I-4599, bod 12.

15 — Rozsudok Verholen, už citovaný v poznámke pod čiarou 7, bod 24.

členstva.[16] Napríklad v rozsudku Heylens Súdny dvor konštatoval, že vzhľadom na to, že právo na voľný prístup k zamestnaniu je základným právom, ktoré Zmluva priznáva jednotlivo každému pracovníkovi v Spoločenstve, *„je existencia prostriedku nápravy súdnej povahy proti každému rozhodnutiu vnútroštátneho orgánu, ktorým bolo toto právo zamietnuté, nevyhnutná* na to, aby zabezpečila jednotlivcovi účinnú ochranu jeho práva“[17]. Podobne v rozsudku Vlassopoulou Súdny dvor konštatoval, že „každé prijaté rozhodnutie [o uznaní profesijných diplomov] musí byť preskúmateľné v súdnom konaní, v ktorom je možné skúmať jeho zákonnosť vzhľadom na právo Spoločenstva“[18].

36. Je teda nevyhnutné, aby sa pri posudzovaní, či vnútroštátne procesné predpisy spĺňajú kritériá vypracované Súdnym dvorom, skúmal celkový kontext súdneho konania. Ako Súdny dvor konštatoval v rozsudku Peterbroeck, „každý prípad, keď vzniká otázka, či vnútroštátne procesné ustanovenie spôsobuje nemožnosť alebo prílišnú ťažkosť uplatňovania práva Spoločenstva, musí byť preskúmaný, berúc do úvahy postavenie tohto ustanovenia v rámci celého procesného postupu, jeho priebehu a osobitostí pred rôznymi vnútroštátnymi súdmi“[19]. Samotná skutočnosť, že v danom právnom poriadku neexistuje osobitné právo podať žalobu na účel uplatnenia práva vyplývajúceho z práva Spoločenstva, nemusí nevyhnutne znamenať porušenie zásady účinnej ochrany.

37. Príkladom použitia tejto zásady je rozsudok Safalero.[20] Týkal sa správneho opatrenia, na základe ktorého bolo povolené zadržanie tovaru predaného maloobchodníkovi s odôvodnením, že sa na ňom nenachádzala vnútroštátna značka typového schválenia požadovaná vnútroštátnou právnou úpravou. Bolo zrejmé, že takáto požiadavka vnútroštátneho práva nie je v súlade s právom Spoločenstva. Dovozca žiadal vrátenie zadržaného tovaru od maloobchodníka, ale vnútroštátny súd rozhodol, že nie je aktívne legitimovaný na to, aby napadol rozhodnutie určené maloobchodníkovi. Súdny dvor rozhodol, že záujem dovozcu na tom, aby jeho obchodu neboli kladené prekážky z dôvodu vnútroštátneho ustanovenia, ktoré nebolo v súlade s právom Spoločenstva, je dostatočne chránený, pokiaľ môže získať súdne rozhodnutie konštatujúce nesúlad uvedeného ustanovenia s právom Spoločenstva. V danom prípade dovozca mohol túto otázku uplatniť v rámci konania proti verejným orgánom napadnutím zákonnosti pokuty, ktorá mu bola uložená z dôvodu chýbajúcej značky typového schválenia na tovare. Súdny dvor dospel k záveru, že za takýchto okolností zásada účinnej súdnej ochrany práv vyplývajúcich osobám z právneho poriadku Spoločenstva nebráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej dovozca nemôže podať na súd návrh na začatie konania proti opatreniu prijatému verejným orgánom o zadržaní tovaru predaného maloobchodníkovi, pokiaľ má tento dovozca k dispozícii právny prostriedok nápravy na zabezpečenie práv, ktoré mu vyplývajú z práva Spoločenstva.

16 — Ako v skutočnosti bolo v rozsudku Factortame I.

17 — Rozsudok z 15. októbra 1987, Union nationale des entraineurs et cadres techniques professionnels du football (Unectef)/Georges Heylens a i., 222/86, Zb. s. 4097, bod 14, kurzívou zvýraznila generálna advokátka.

18 — Rozsudok zo 7. mája 1991, Irène Vlassopoulou/Ministerium für Justiz, Bundes- und Europaangelegenheiten Baden-Württemberg, C-340/89, Zb. s. I-2357, bod 22.

19 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 14, bod 14.

20 — Rozsudok z 11. septembra 2003, Safalero Srl/Prefetto di Genova, C-13/01, Zb. s. 8679.

38. Do tohto prístupu sa premieta skutočnosť, že samotná zásada účinnej právnej ochrany je vyjadrením všeobecnej právnej zásady, ktorá vyplýva z ústavných tradícií spoločných členským štátom. Táto zásada, právo na spravodlivý proces, je zakotvená v článku 6 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a v súčasnosti je uznávaná ako všeobecná zásada práva Spoločenstva na základe článku 6 ods. 2 EÚ. Článok 6 ods. 1 Dohovoru tým, že stanovuje „právo na súd", ktorého jedným aspektom je neabsolútne právo prístupu, implicitne vyžaduje prístup na účel preskúmania v kontexte konkrétneho prípadu. Obmedzenia tohto prístupu sú v súlade s článkom 6 ods. 1 iba vtedy, keď nenarušujú podstatu tohto práva, pokiaľ sledujú legitímny cieľ a pokiaľ medzi použitými prostriedkami a stanovenými cieľmi existuje rozumný vzťah primeranosti. [21]

39. V tomto kontexte sa budem ďalej venovať konkrétnemu problému, ktorý vznikol na základe prvej otázky vnútroštátneho súdu.

40. V tejto veci je zrejmé, po prvé, že švédske procesné predpisy na určenie nesúladu s vnútroštátnymi normami vyššej právnej sily nie sú výhodnejšie ako predpisy, ktoré sa použijú na určenie nesúladu s právom Spoločenstva; v skutočnosti sa zdá, že je to práve naopak. [22]

41. Po druhé, z rozhodnutia vnútroštátneho súdu [23] rovnako vyplýva, že v praxi môže jednotlivec v postavení, v akom sa nachádza Unibet, uplatniť svoje práva vyplývajúce z práva Spoločenstva.

42. Na tomto mieste považujem za potrebné zdôrazniť, že Súdny dvor je viazaný analýzou vnútroštátnych procesných predpisov, ktorú poskytol vnútroštátny súd. Z tohto dôvodu musím k tejto otázke pristupovať tak, že keďže ide o vnútroštátne procesné predpisy, Unibet nemá právo podať žalobu s cieľom určiť, že zákaz propagovania nie je v súlade s právom Spoločenstva, aj keď sa Unibet pokúsila toto tvrdenie spochybniť. [24]

43. Vnútroštátny súd ďalej vysvetľuje, že hoci vnútroštátne predpisy neumožňujú Unibet podať samostatnú žalobu o platnosť

21 — Pozri napríklad rozsudky z 21. februára 1975, Golder/Spojené kráľovstvo, séria A, č. 18, bod 36; zo 6. septembra 1978, Klass a i./Nemecko, séria A, č. 28, bod 49; z 28. mája 1985, Ashingdane/Spojené kráľovstvo, séria A, č. 93, body 55 a 57, a z 8. júla 1986, Lithgow a i./Spojené kráľovstvo, séria A, č. 102, bod 194.

22 — Pozri bod 3 vyššie.

23 — Upresnené na základe vyjadrení podaných v priebehu pojednávania: pozri bod 46 nižšie.

24 — Pozri rozsudky z 5. júna 1985, Roelstraete, 116/84, Zb. s. 1705, bod 10; zo 17. septembra 1998, Kainuun Liikenne Oy a Oy Pohjolan Liikenne Ab, C-412/96, Zb. s. I-5141, bod 22, a z 9. februára 1999, Dilexport Srl/Amministrazione delle Finanze dello Stato, C-343/96, Zb. s. I-579, bod 51.

zákazu propagovania, existujú tri iné spôsoby, ako túto otázku predložiť súdu. Po prvé, ak by Unibet konala v rozpore so zákazom propagovania a švédske orgány by proti nej podnikli kroky, mohla by požiadať súdy o preskúmanie súladu tohto zákazu s právom Spoločenstva. Po druhé, Unibet môže požiadať súdy o preskúmanie rovnakej otázky súladu na základe žaloby o náhradu škody, o ktorej v súčasnosti koná všeobecný súd rozhodujúci v prvom stupni. Po tretie, vnútroštátny súd konštatuje: „v tejto súvislosti je potrebné vziať do úvahy aj možnosť dosiahnuť súdnu kontrolu za vyššie uvedených okolností", čo je zrejmý odkaz na zákon o lotériách.

44. Pokiaľ ide o prvú možnosť, nedomnievam sa, že vnútroštátny právny poriadok by splnil požiadavky účinnej ochrany práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, pokiaľ by jediným spôsobom, ako si môže jednotlivec uplatniť takéto práva na vnútroštátnom súde, bolo najprv porušenie vnútroštátneho práva. Jednotlivec nesmie byť postavený do situácie, keď jedinou možnosťou, ako overiť zákonnosť právneho predpisu, je jeho porušenie. Nesúhlasím najmä s tvrdením uvádzaným niekoľkými vládami, že je možné analogicky použiť hranice prípustnosti priamych žalôb zavedené právom Spoločenstva, to znamená, že jednotlivec nemôže na súdy Spoločenstva podať žalobu o zrušenie opatrenia Spoločenstva všeobecného dosahu, aj keď vnútroštátne predpisy stanovujú, že pred predložením otázky týkajúcej sa jeho platnosti vnútroštátnemu súdu musí najprv porušiť opatrenie Spoločenstva. [25]

45. Preto nemôžem súhlasiť s vnútroštátnym súdom, že práva Unibet vyplývajúce z práva Spoločenstva sú účinným spôsobom chránené vďaka skutočnosti, že ak poruší zákaz propagovania a švédske orgány proti nej podniknú kroky, môže dosiahnuť preskúmanie súladu tohto zákazu s právom Spoločenstva na súdoch.

46. Zároveň nie som presvedčená, že tretia možnosť, o ktorej sa zmieňuje vnútroštátny súd, a to súdna kontrola v súvislosti so zákonom o lotériách, je postačujúcim prostriedkom, ktorým by Unibet mohla uplatňovať svoje práva na súde. Rozhodnutie vnútroštátneho súdu je pomerne nejasné, pokiaľ ide o zákonné výnimky zo zákazu propagovania a spôsob ich uplatňovania. Na pojednávaní švédska vláda pripustila, že tieto výnimky neboli určené pre situácie, aká nastala vo veci samej; nedokázala povedať,

25 — Rozsudok z 1. apríla 2004, Komisia/Jégo-Quéré a Cie SA, C-263/02 P, Zb. s. I-3425, body 33 a 34.

či by v takejto situácii bola udelená výnimka, pokiaľ by bola predložená žiadosť v tomto smere. Okrem toho informácie poskytnuté švédskou vládou v reakcii na opakované otázky zo strany Súdneho dvora ma nepresvedčili, že keby Unibet požiadala o udelenie výnimky v jej prospech, takáto žiadosť by nevyhnutne viedla k správnemu rozhodnutiu, ktoré by mohlo byť predmetom súdnej kontroly.

47. Zostáva ešte otázka, či žaloba o náhradu škody [bod ii) pôvodnej žaloby Unibet] poskytuje dostatočný prostriedok pre Unibet na to, aby mohol byť jej nárok vyplývajúci z práva Spoločenstva preskúmaný na švédskych súdoch. Táto žaloba bola vyhlásená za prípustnú. O veci sa stále koná a tvorí základ druhého návrhu Unibet na nariadenie predbežných opatrení.

48. Zdá sa, že vnútroštátny súd, Unibet a švédska vláda súhlasia s tým, že súd, ktorý o žalobe rozhoduje, musí preskúmať nárok Unibet smerujúci k tomu, že zákaz propagovania nie je v súlade s právom Spoločenstva, a že pokiaľ by súd toto tvrdenie prijal, bol by povinný neuplatniť zákaz na základe článku 14 kapitoly 11 švédskej ústavy.

49. Unibet namieta, že nie je ľahké podať žalobu o náhradu škody, pretože vyčíslenie hospodárskej straty je neisté a ťažké. Pokiaľ by sme však použili zásadu procesnej autonómie, nejde o to, či je to ťažké (žaloby o náhradu škody sú vo všeobecnosti ťažké), ale o to, či je splnená dvojitá podmienka ekvivalencie a efektivity. Podľa môjho názoru splnená je. Osobitne na základe skutočností predložených Súdnemu dvoru v rámci tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania nemôžem súhlasiť s tým, že by praktické problémy pri vyčísľovaní postačovali na to, aby bol návrh na náhradu škody „prakticky nemožný alebo príliš ťažký“ [26]. Navyše, pokiaľ by to tak v zásade bolo, radikálnym spôsobom by to narušilo judikatúru Súdneho dvora, podľa ktorej sú členské štáty povinné nahradiť škodu spôsobenú jednotlivcom porušením práva Spoločenstva, za ktorú sú zodpovedné, a táto povinnosť poskytuje dotknutému jednotlivcovi účinnú ochranu. [27]

50. Ako odpovedať na tvrdenie Unibet, že aj keby uspela s návrhom na náhradu škody, povaha takejto žaloby by viedla k tomu, že výsledok by bol záväzný iba v tomto prípade — nemalo by to ani účinok *erga omnes*, ani by to Unibet v skutočnosti nepomohlo do budúcnosti, takže by bola nútená podávať opakovane nové žaloby?

26 — Rozsudok Peterbroeck, už citovaný v poznámke pod čiarou 14, bod 12.

27 — Rozsudok z 19. novembra 1991, Andrea Francovich a Danila Bonifaci a i./Talianska republika, C-6/90 a C-9/90, Zb. s. I-5357, bod 37. V rozsudku zo 14. júla 1994, Paola Faccini Dori/Recreb Srl. (C-91/92, Zb. s. I-3325), Súdny dvor odmietol rozšíriť priamy účinok smerníc „horizontálne“, pretože sa domnieval, že účinná ochrana by mohla byť namiesto toho zabezpečená zásadou zhodného výkladu podporenou možnosťou podať návrh na náhradu škody (pozri bod 27).

51. Mojou úlohou nie je zamýšľať sa nad presnými účinkami určitého rozhodnutia určitého súdu podľa švédskeho práva — to je záležitosť v rámci znalostí a právomocí vnútroštátneho súdu. Švédska vláda na pojednávaní naznačila, že rozhodnutie vnútroštátneho súdu o tom, že zákaz propagovania nie je v súlade s právom Spoločenstva, ktoré má prednosť, by bez ohľadu na jeho právne účinky nevyhnutne viedlo k jeho bližšiemu skúmaniu vládou a veľmi pravdepodobne by malo za následok zmenu zákona. Bez ohľadu na to, či to tak je alebo nie je, sa domnievam, že — čo sa týka práva Spoločenstva — pokiaľ by bolo vydané rozhodnutie o nároku na náhradu škody v prospech Unibet bez následných legislatívnych zmien, v dôsledku čoho by musela podať druhý (alebo tretí) návrh na náhradu škody, mala by silný argument, že Švédsko sa závažným a zjavným spôsobom dopustilo porušenia svojich povinností vyplývajúcich z práva Spoločenstva a že je bez ďalšieho oprávnená uplatniť nárok na náhradu škody. Zastávam názor, že za takýchto okolností by Unibet mohla rovnako oprávnene požadovať nariadenie predbežných opatrení v súvislosti s týmto nárokom na účel zabezpečenia účinnej ochrany svojich práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva. [28]

52. Na základe toho zastávam názor, že skutočnosť, že pre Unibet je dostupná žaloba o náhradu škody, v rámci ktorej *bude nevyhnutne* preskúmaný jej žalobný dôvod, že zákaz propagovania nie je v súlade s právom Spoločenstva, znamená, že jej práva vyplývajúce z práva Spoločenstva sú dostatočne chránené, aj keď podľa vnútroštátnych procesných predpisov nemôže podať samostatnú žalobu o určenie nesúladu.

53. Nie som presvedčená, že rozsudok Muñoz a Superior Fruiticola, [29] na ktorý sa Unibet odvoláva, vedie k inému záveru. V tomto rozsudku Súdny dvor konštatoval, že žalobcovia, obchodníci s ovocím, mali právo, aby povinnosť neponúkať na predaj ovocie, ktoré nespĺňa stanovené normy kvality, uložená priamo použiteľným právnym predpisom Spoločenstva [30], bola vynútená prostredníctvom občianskoprávnej žaloby podanej proti konkurentovi. Zdá sa však, že v prípade neexistencie práva podať žalobu by žalobcovia nemali *žiadnu možnosť* uplatniť si toto právo. [31] V tejto veci, ako bolo uvedené vyššie, o takúto situáciu nejde.

54. Nepresvedčilo ma ani tvrdenie Unibet, že vnútroštátny súd musí s prihliadnutím na

28 — Pozri bod 85 nižšie.

29 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 8.

30 — Nariadenie Rady (EHS) č. 1035/72 z 18. mája 1972 (Ú. v. ES L 112, s. 1) a nariadenie Rady (ES) č. 2200/96 z 28. októbra 1996 o spoločnej organizácii trhu s ovocím a zeleninou (Ú. v. ES L 297, s. 1; Mim. vyd. 03/020, s. 55).

31 — Hoci rozsudok je stručný, zo skutkových okolností popísaných Súdnym dvorom je možné predpokladať, že príčinná súvislosť by bola príliš vzdialená na účely nároku na náhradu škody.

svoju povinnosť vykladať vnútroštátne právo v súlade s právom Spoločenstva rozšíriť právo na vydanie deklaratórneho rozhodnutia,[32] ktoré vyplýva z vnútroštátneho práva, na žalobcu, akým je Unibet.

55. Unibet sa na podporu tohto tvrdenia odvoláva na rozsudok Marleasing.[33] V uvedenej veci Súdny dvor rozhodol, že pri použití vnútroštátneho práva je „vnútroštátny súd povinný vykladať vnútroštátne právo v *maximálnom možnom rozsahu* vo svetle znenia a účelu" právnej úpravy Spoločenstva.[34] Táto námietka je podľa môjho názoru zásadná.[35] Súdny dvor od vnútroštátnych súdov nevyžaduje, aby podávali umelý alebo neprirodzený výklad vnútroštátneho práva. Ako Súdny dvor uviedol v rozsudku Murphy,[36] táto povinnosť sa použije „v medziach úvahy [vnútroštátneho súdu] podľa vnútroštátneho práva". Je zrejmé, že Súdny dvor berie do úvahy, že za určitých okolností môže byť nemožné výkladom sa dopracovať k výsledku stanovenému platným právom Spoločenstva.[37] V tejto veci švédska vláda výslovne a dôrazne popiera, že by vnútroštátne právo ponechávalo akýkoľvek priestor na výklad presadzovaný Unibet. Takéto chápanie je v súlade s názorom vnútroštátneho súdu,[38] ktorý cituje viacero spisov právnej vedy uvedených v rozhodnutí vnútroštátneho súdu.

56. Vo svetle všetkých vyššie uvedených úvah sa domnievam, že odpoveď na prvú predloženú otázku by mala byť záporná. Môj názor vychádza z dvojitého predpokladu, že ak vnútroštátny súd rozhodne incidenčne o súlade zákazu propagovania s právom Spoločenstva v prospech Unibet, prizná tak Unibet určitú formu vecnej nápravy, ktorá *bude* účinná.[39] Dokumenty predložené Súdnemu dvoru v súvislosti s týmto návrhom na začatie prejudiciálneho konania nasvedčujú, že to tak pravdepodobne je, ale ani jeden z týchto predpokladov nie je úplne bez pochybností. Zdôrazňujem, že pokiaľ náhrada škody v skutočnosti neposkytne ochranu, ktorá v praxi umožní Unibet uplatniť akékoľvek práva vyplývajúce z práva Spoločenstva po ich uznaní vnútroštátnym súdom, musí byť nevyhnutne vytvorený nový prostriedok nápravy, ak má Švédsko splniť svoje povinnosti vyplývajúce z práva Spoločenstva.[40]

32 — To znamená na žalobu podľa článku 2 kapitoly 13 občianskeho súdneho poriadku: pozri body 4 a 13 vyššie.

33 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 9.

34 — Bod 8, kurzívou zvýraznila generálna advokátka. Hoci sa rozsudok Marleasing týkal povinnosti vykladať vnútroštátnu právnu úpravu z hľadiska smernice, Súdny dvor použil rovnakú zásadu na ustanovenia Zmluvy: rozsudok zo 4. februára 1988, Mary Murphy a i./An Bord Telecom Eireann, 157/86, Zb. s. 673.

35 — Hoci táto námietka nie je zahrnutá do výroku rozsudku, podľa ustálenej judikatúry musí byť výrok rozsudku chápaný z hľadiska predchádzajúcich bodov rozsudku (rozsudok zo 16. marca 1978, Robert Bosch GmbH/Hauptzollamt Hildesheim, 135/77, Zb. s. 855, bod 4). V každom prípade je táto námietka uvedená vo výroku v niekoľkých následných rozsudkoch: pozri rozsudky Faccini Dori, už citovaný v poznámke pod čiarou 27; z 27. júna 2000, Océano Grupo Editorial SA a Salvat Editores SA/Rocío Murciano Quintero a i., C-240/98 až C-244/98, Zb. s. I-4941, a z 5. októbra 2004, Bernhard Pfeiffer a i./Deutsches Rotes Kreuz Kreisverband Waldshut eV, C-397/01 až C-403/01, Zb. s. I-8835.

36 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 34.

37 — Pozri napríklad rozsudky zo 16. decembra 1993, Teodoro Wagner Miret/Fondo de Garantía Salarial, C-334/92, Zb. s. I-6911, bod 22 a bod 2 písm. b) výroku rozsudku; Faccini Dori, už citovaný v poznámke pod čiarou 27, bod 27, a z 22. mája 2003, Connect Austria Gesellschaft für Telekommunikation GmbH/Telecom-Control-Kommission, C-462/99, Zb. s. I-5197, bod 1 výroku rozsudku.

38 — A v skutočnosti aj s názorom dvoch nižších súdov.

39 — Pozri bod 51 vyššie.

40 — Pozri rozsudok Factortame I.

57. Napokon uvádzam, že predmetom otázky, ako bola položená, je to, či sa požiadavka práva Spoločenstva, podľa ktorej musia vnútroštátne procesné predpisy jednotlivcovi poskytnúť účinnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, vykladá tak, že žaloba, ktorej cieľom je určiť, že niektoré vnútroštátne hmotnoprávne ustanovenia nie sú v súlade s článkom 49 ES, je prípustná, ak súlad týchto ustanovení s uvedeným článkom môže byť preskúmaný len incidenčne, napríklad v rámci žaloby o náhradu škody a úrokov, *žaloby týkajúcej sa porušenia vnútroštátneho hmotnoprávneho ustanovenia alebo súdnej kontroly.* [41]

58. Vyššie som vysvetlila, že nezastávam názor, že by vnútroštátny právny poriadok mohol uspokojiť požiadavky účinnej ochrany práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, pokiaľ by jedinou cestou, ktorou si jednotlivec môže uplatniť svoje práva na vnútroštátnom súde, bolo najprv porušenie vnútroštátneho práva.

59. Na základe informácií poskytnutých Súdnemu dvoru nie som presvedčená ani o tom, že by bola za okolností tejto veci umožnená súdna kontrola.

60. Rada by som teda preformulovala prvú otázku v rámci odpovede na ňu. Z tohto dôvodu zastávam názor, že odpoveď by mala znieť tak, že právo Spoločenstva nevyžaduje, aby bolo možné podať samostatnú žalobu, ktorej cieľom je určiť, že niektoré vnútroštátne hmotnoprávne ustanovenia nie sú v súlade s článkom 49 ES, pokiaľ je možné preukázať, že táto otázka bude preskúmaná incidenčne v rámci žaloby o náhradu škody za podmienok, ktoré nie sú menej výhodné ako podmienky týkajúce sa podobných žalôb vnútroštátnej povahy a ktoré nespôsobujú nemožný alebo príliš ťažký výkon práv žalobcu vyplývajúcich z právneho poriadku Spoločenstva.

O druhej prejudiciálnej otázke

61. Vo svojej druhej otázke sa vnútroštátny súd pýta, či požiadavka účinnej súdnej ochrany vyvodená z práva Spoločenstva znamená, že vnútroštátny právny poriadok musí poskytnúť predbežnú ochranu, prostredníctvom ktorej sa vnútroštátne predpisy brániace výkonu práv, ktorých sa jednotlivec dovoláva na základe práva Spoločenstva, voči jednotlivcovi neuplatnia, aby sa mu umožnil výkon tohto práva, a to až dovtedy, kým bude existencia tohto práva s konečnou platnosťou preskúmaná vnútroštátnym súdom.

41 — Kurzívou zvýraznila generálna advokátka.

62. Unibet sa domnieva, že odpoveď na túto otázku by mala byť kladná. Právo Spoločenstva jej priznáva absolútne právo, aby jej návrh na nariadenie predbežných opatrení preskúmal vnútroštátny súd, pretože vnútroštátnym súdom prináleží, aby poskytovali jednotlivcom účinné právo podať žalobu, pokiaľ dôjde k porušeniu ich práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva. Súdny dvor v rozsudkoch Factortame I [42] a Zuckerfabrik [43] rozhodol, že zo zásady účinnej súdnej ochrany práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva vyplýva právo na nariadenie predbežných opatrení.

63. Vlády, ktoré predložili pripomienky, a Komisia v podstate zastávajú názor, že odpoveď na druhú otázku by mala byť záporná. Všetci pripúšťajú, že z rozsudku Factortame I vyplýva, že môže existovať povinnosť zabezpečiť predbežnú ochranu, ale nedomnievajú sa, že by z takéhoto tvrdenia nutne vyplývala kladná odpoveď na druhú otázku. Súhlasím. Právo Spoločenstva nepriznáva žalobcovi absolútne právo na prerokovanie jeho návrhu na nariadenie predbežných opatrení vnútroštátnym súdom bez ohľadu na okolnosti.

64. Východiskovým bodom je, samozrejme, rozsudok Factortame I. V uvedenej veci žalobcovia žiadali po prvé určiť, že určité ustanovenia vnútroštátneho zákona nie sú v súlade so Zmluvou ES, po druhé náhradu škody a po tretie nariadenie predbežných opatrení do právoplatného rozhodnutia o týchto otázkach. Bolo uznané, že konštatovanie skutočností, ktorých sa žalobcovia domáhajú, v zásade patrí do právomoci vnútroštátnych súdov; bola teda položená prejudiciálna otázka, či sú príslušné ustanovenia skutočne v rozpore so Zmluvou ES. [44] Naproti tomu, pokiaľ ide o otázku týkajúcu sa predbežných opatrení, podľa vnútroštátneho práva nariadenie pozastavenia účinnosti zákona nepatrilo do právomoci vnútroštátnych súdov. Bol teda podaný samostatný návrh na začatie prejudiciálneho konania s otázkou, či právo Spoločenstva vyžaduje, aby mal vnútroštátny súd možnosť nariadiť takéto predbežné opatrenia vo vhodnom prípade.

65. Súdny dvor konštatoval, že úplná účinnosť práva Spoločenstva by bola narušená, keby vnútroštátny predpis bránil vnútroštátnemu súdu konajúcemu vo veci, ktorá sa riadi právom Spoločenstva, nariadiť predbežné opatrenia s cieľom zabezpečiť úplnú účinnosť súdneho rozhodnutia o existencii práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, ktoré má byť vydané. Z toho vyplýva, že súd, ktorý *by* za takýchto okolností nariadil predbežné opatrenia, pokiaľ by mu v tom nebránil predpis vnútroštátneho práva, bol povinný zrušiť takýto predpis. Súdny dvor

42 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 7.

43 — Rozsudok z 21. februára 1991, Zuckerfabrik Süderdithmarschen AG/Hauptzollamt Itzehoe a Zuckerfabrik Soest GmbH/Hauptzollamt Paderborn, C-143/88 a C-92/89, Zb. s. I-415.

44 — V rozsudku z 25. júla 1991, The Queen/Secretary of State for Transport, *ex parte*: Factortame Ltd. a i. [C-221/89, Zb. s. I-3905 (Factortame II)], Súdny dvor rozhodol, že niektoré hmotnoprávne ustanovenia nie sú v súlade s článkom 52 Zmluvy ES (zmenený, teraz článok 43 ES).

v dôsledku toho rozhodol, že vnútroštátny súd, ktorý sa v prebiehajúcom spore týkajúcom sa práva Spoločenstva domnieva, že jedinou prekážkou, ktorá mu bráni nariadiť predbežné opatrenia, je predpis vnútroštátneho práva, musí tento predpis nepoužiť.

66. V porovnaní s rozsudkom Factortame I, ktorý sa týkal vnútroštátneho práva, ktoré údajne nebolo v súlade s právami vyplývajúcimi zo Zmluvy, sa rozsudok Zuckerfabrik [45] týkal vnútroštátneho ustanovenia založeného na nariadení Spoločenstva [46], ktorého platnosť bola predmetom sporu na vnútroštátnom súde. Tento súd sa pýtal, či druhý odsek článku, ktorý je v súčasnosti článkom 249 ES, kde sa uvádza, že nariadenie má všeobecnú platnosť, je záväzné vo svojej celistvosti a je priamo uplatniteľné vo všetkých členských štátoch, zbavuje vnútroštátne súdy právomoci odložiť vykonanie vnútroštátneho ustanovenia prijatého na základe nariadenia Spoločenstva.

67. Súdny dvor poukázal na rozsudok Factortame I a konštatoval, že predbežná právna ochrana, ktorú právo Spoločenstva zabezpečuje jednotlivcom na vnútroštátnych súdoch, musí zostať rovnaká bez ohľadu na to, či namietajú súlad ustanovení vnútroštátneho práva s právom Spoločenstva, alebo platnosť aktu sekundárneho práva Spoločenstva s ohľadom na skutočnosť, že spor je v oboch prípadoch založený na samotnom práve Spoločenstva. Z toho vyplýva, že článok 249 ES nezbavuje vnútroštátne súdy právomoci odložiť vykonanie vnútroštátneho správneho opatrenia prijatého na základe nariadenia Spoločenstva.

68. Je teda možné rozlišovať dve situácie. V prvej situácii, ako to bolo v rozsudku Zuckerfabrik, je namietané ustanovenie práva Spoločenstva a žalobca sa domáha nariadenia odkladu výkonu vnútroštátneho ustanovenia, ktorým dochádza k jeho prebratiu. V druhej situácii, ako to bolo v rozsudku Factortame I, je vnútroštátne právo namietané z dôvodu jeho nesúladu s právom Spoločenstva a žalobca sa domáha nariadenia odkladu výkonu vnútroštátneho práva. Táto vec zjavne patrí do druhej kategórie.

69. Ako uviedla Komisia, Unibet podala dva návrhy na nariadenie predbežných opatrení: prvý v súvislosti so svojou hlavnou žalobou, ktorou sa domáha určenia, že má právo uvádzať na trh svoje služby bez toho, aby jej v tom bránil zákaz propagovania, a druhý v súvislosti so svojím nárokom na náhradu škody z dôvodu porušenia práva Spoločenstva.

70. Pokiaľ ide o prvý návrh, z rozhodnutia vnútroštátneho súdu vyplýva, že vnútro-

45 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 43.

46 — Nariadenie Rady (EHS) č. 1914/87 z 2. júla 1987 zavádzajúce osobitný eliminačný poplatok v cukrovarníckom sektore na hospodársky rok 1986/87 [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 183, s. 5).

štátny súd sa konkrétne pýta, či z práva Spoločenstva vyplýva povinnosť vnútroštátneho súdu nariadiť odklad zákazu propagovania za okolností, keď sa hlavná žaloba týka určenia nesúladu, čo je podľa vnútroštátneho práva neprípustné.

71. Vzhľadom na to sa nedomnievam, že za okolností tohto prípadu právo Spoločenstva vyžaduje, aby takáto (samostatná) hlavná žaloba bola prípustná, rovnako som toho názoru, že právo Spoločenstva zjavne nepožaduje, aby v takýchto súvislostiach bolo k dispozícii nariadenie predbežných opatrení. S týmto názorom súhlasí belgická, fínska, nemecká, grécka a švédska vláda, ako aj Komisia.

72. Uvedený záver podľa mňa vyplýva zo samotnej povahy predbežných opatrení. Vyplýva aj z judikatúry Súdneho dvora. V rozsudku Factortame I, ktorý sa rovnako ako tento prípad týkal návrhu na odklad výkonu vnútroštátnej právnej úpravy, Súdny dvor konštatoval, že „úplná účinnosť práva Spoločenstva by bola... narušená, pokiaľ by vnútroštátny predpis bránil vnútroštátnemu *súdu konajúcemu vo veci*, ktorá sa riadi právom Spoločenstva, nariadiť predbežné opatrenia“ [47] „s cieľom zabezpečiť úplnú účinnosť súdneho rozhodnutia o existencii práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva, ktoré má byť vydané“ [48]. Nedomnievam sa, že súd možno považovať za „súd konajúci vo veci“ za okolností, keď je hlavná žaloba formou žaloby, ktorú ani neuznáva vnútroštátne právo, ani sa nevyžaduje na základe práva Spoločenstva.

73. Pokiaľ ide o druhý návrh, opak je pravdou. Nárok na náhradu škody z dôvodu porušenia práva Spoločenstva (v rámci ktorého sa bude skúmať súlad zákazu propagovania s právom Spoločenstva) je podľa vnútroštátneho práva prípustný.

74. Je zrejmé, že za takýchto okolností vnútroštátny súd konajúci vo veci tohto nároku musí mať *možnosť* nariadiť predbežné opatrenia.

75. To však neznamená, že vnútroštátny súd konajúci vo veci daného nároku musí mať nevyhnutne možnosť (tým skôr nie *povinnosť*) nariadiť všetky možné druhy predbežných opatrení. Naopak, z formulácie prijatej Súdnym dvorom vyplýva, že predbežné opatrenia, ktoré vnútroštátny súd musí mať možnosť nariadiť, musia byť také opatrenia, ktoré vhodným spôsobom zabezpečujú úplnú účinnosť navrhovaného právoplatného súdneho rozhodnutia.

47 — Bod 21; kurzívou zvýraznila generálna advokátka. Výrok rozsudku tiež formuluje povinnosť, ktorú má „vnútroštátny súd, ktorý *pri rozhodovaní sporu týkajúceho sa práva Spoločenstva* usúdi, že jedinou prekážkou nariadenia predbežného opatrenia je pravidlo vnútroštátneho práva“ (kurzívou zvýraznila generálna advokátka). Spor prebieha „na“ súde, iba pokiaľ je na základe odkladacej podmienky prípustný. Tento prístup rovnako vyplýva z francúzskeho znenia rozsudku, ktorý uvádza „le juge saisi d'un litige“ (bod 21) a „la juridiction nationale... saisie d'un litige“ (výrok rozsudku).

48 — Rozsudok Factortame I, bod 21.

76. Unibet na pojednávaní tvrdila, že táto vec je „švédsky Factortame I" a že základná otázka je totožná. Podľa môjho názoru však medzi týmito dvoma vecami existuje zásadný rozdiel. Aj keď si v rozsudku Factortame I, rovnako ako v tejto veci, žalobcovia uplatnili náhradu škody a žiadali odklad výkonu napadnutej vnútroštátnej právnej úpravy, ich *hlavný* návrh sa týkal určenia, že právna úprava by sa nemala uplatniť. [49] Táto žaloba bola podľa vnútroštátneho práva prípustná. [50] Navrhované predbežné opatrenie bolo priamo spojené s navrhovaným hlavným opatrením. Vnútroštátny súd okrem toho rozhodol, že tvrdenia žalobcov, podľa ktorých by im vznikla nenapraviteľná škoda, keby nebolo nariadené nimi navrhované predbežné opatrenie a pokiaľ by boli v hlavnom konaní úspešní, boli opodstatnené. [51]

77. Naopak, v tejto veci je podstatou druhej otázky návrh Unibet na nariadenie predbežných opatrení podaný v súvislosti s jej návrhom na *náhradu škody* podaným proti štátu, smerujúcim k náhrade účinkov zákazu propagovania [bod ii) pôvodnej žaloby]. Nie je jasné, ako by mohla byť zabezpečená úplná účinnosť právoplatného rozsudku o priznaní náhrady škody predbežným opatrením navrhovaným Unibet, a to nariadením, že — bez ohľadu na zákaz propagovania a sankcie s týmto zákazom spojené — Unibet má právo až do vydania právoplatného rozsudku vykonať určité opatrenia pri uvádzaní na trh. Návrh na nariadenie predbežných opatrení preto nezodpovedá hlavnej žalobe. V takom prípade sa nedomnievam, že právo Spoločenstva vyžaduje nariadenie takýchto predbežných opatrení.

78. Okrem toho v tejto veci úplná účinnosť právoplatného rozsudku o nároku na *náhradu škody* „nevyžaduje" ochranu. Pokiaľ v tomto rozsudku najvyšší súd rozhodne, že došlo k porušeniu práv Unibet vyplývajúcich z práva Spoločenstva, v dôsledku čoho je švédsky štát povinný zaplatiť náhradu škody, možno predpokladať, že švédsky štát si povinnosti vyplývajúce z tohto rozsudku splní.

79. Unibet uvádza, že v súlade s rozsudkom ABNA [52] musí mať jednotlivec prístup k rovnakej predbežnej ochrane, pokiaľ je spochybnený súlad vnútroštátnych predpisov s právom Spoločenstva, ako v prípade, kde je spochybnená platnosť aktu Spoločenstva. Vzhľadom na to, že jednotlivci majú právo na predbežné opatrenia, pokiaľ je zákonnosť

49 — Pozri bod 7 správy pre pojednávanie a bod 10 rozsudku.

50 — Pozri bod 23 správy pre pojednávanie. Anglické správne právo umožňuje podať určovaciu žalobu ako hlavný nárok. Švédske správne právo to neumožňuje.

51 — Tamže, bod 10.

52 — Rozsudok zo 6. decembra 2005, ABNA Ltd a i./Secretary of State for Health a Food Standards Agency, C-453/03, C-11/04, C-12/04 a C-194/04, Zb. s. I-10423.

aktu Spoločenstva napadnutá na základe článku 234 ES, musí byť zaručená rovnaná súdna ochrana, pokiaľ sú vnútroštátne ustanovenia napadnuté s poukazom na ich nesúlad s právom Spoločenstva.

80. Toto tvrdenie v skutočnosti vyplýva z rozsudku Zuckerfabrik.[53] Vnútroštátny súd konal vo veci návrhu na zrušenie vnútroštátneho ustanovenia, ktorým sa preberalo nariadenie Spoločenstva, ktorého platnosť bola napadnutá. Nič nenasvedčuje, že by v tomto prípade existoval akýkoľvek problém týkajúci sa prípustnosti tohto návrhu. Predbežné opatrenie bolo teda v plnom rozsahu primerané na zachovanie účinku právoplatného rozsudku. Ako som uviedla, nedomnievam sa, že možno povedať to isté, pokiaľ — ako v tejto veci — sa má právoplatný rozsudok týkať priznania náhrady škody.

81. Napokon podľa názoru Unibet je z uznesenia vo veci Antonissen[54] zrejmé, že cieľom súdnej ochrany priznanej právom Spoločenstva je ukončiť pokračujúce porušovanie práv, ktoré spôsobuje jednotlivcovi škodu. Súd, ktorému bol predložený návrh na nariadenie predbežných opatrení, disponuje voľnou úvahou pri preskúmavaní návrhu a opatrení, ktoré by mali byť nariadené na účel zabezpečenia práva jednotlivca na súdnu ochranu. Z rozsudku Factortame I a z uznesenia vo veci Antonissen teda vyplýva, že jednotlivec, ktorému vzniká pokračujúca škoda, má vždy právo podať návrh na nariadenie predbežného opatrenia; sudca, ktorému bol návrh predložený, disponuje voľnou úvahou, pokiaľ ide o podmienky a povahu takéhoto opatrenia. V tejto veci by bolo predbežné opatrenie, ktoré by švédskemu štátu zakazovalo uplatňovať zákaz propagovania voči Unibet, najúčinnejším prostriedkom nápravy.

82. Je pravda, že uznesenie vo veci Antonissen sa týkalo žaloby o náhradu škody. Predbežným opatrením navrhovaným v tejto veci bolo zaplatenie zálohy na náhradu škody uplatňovanej v hlavnej žalobe. Opatrenia uvedené v návrhu na vydanie predbežného opatrenia teda čiastočne zodpovedali opatreniam navrhovaným v hlavnej žalobe.[55] Rovnako je pravda, že Súdny dvor dospel k záveru, že sudca, ktorý rozhoduje o návrhu na vydanie predbežných opatrení, disponuje voľnou úvahou v rámci preskúmavania podmienok na nariadenie takýchto predbežných opatrení.

83. Súdny dvor v uznesení vo veci Antonissen vlastne rozhodol, že „absolútny zákaz vydania [predbežných opatrení] bez ohľadu

53 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 43.

54 — Uznesenie predsedu Súdneho dvora z 29. januára 1997, J. Antonissen/Komisia Európskych spoločenstiev a Rada Európskej únie, C-393/96 P(R), Zb. s. I-441.

55 — Pozri bod 7 rozsudku. Z návrhu na predbežné finančné úhrady popri nároku na náhradu škody vyplývajú vlastné problémy, ktoré nie sú predmetom tejto veci.

na okolnosti prípadu by nebol v súlade s právom jednotlivcov na úplnú a efektívnu súdnu ochranu na základe práva Spoločenstva, čo konkrétne znamená, že predbežná ochrana im musí byť k dispozícii, ak je to nevyhnutné na zabezpečenie úplnej účinnosti budúceho právoplatného rozsudku vo veci samej... Nie je teda možné vopred vylúčiť všeobecným a abstraktným spôsobom, že zaplatenie prostredníctvom zálohy... môže byť potrebné... a v niektorých prípadoch môže byť odôvodnené s ohľadom na záujmy, ktorých sa dotýka." [56]

84. Uznesením vo veci Antonissen došlo k oprave nesprávneho posúdenia práva, podľa ktorého bolo absolútne zakázané nariadiť predbežné opatrenia, pokiaľ je predmetom hlavného nároku náhrada škody. Z uznesenia Súdneho dvora však jasne vyplýva, že nariadenie takéhoto predbežného opatrenia je neobvyklé a najmä ponechané na voľnú úvahu. Podstatou druhej otázky v tejto veci je, či vnútroštátny právny poriadok *musí* upravovať odklad výkonu vnútroštátnej právnej úpravy, pokiaľ sa hlavný nárok týka náhrady škody. V uznesení vo veci Antonissen nenachádzam nič, čo by mohlo pomôcť pri odpovedi na túto otázku — ak by mohlo byť v niečom nápomocné, podporuje skôr opačný záver.

85. Pre úplnosť však dodávam, že ak by Unibet uspela so svojím súčasným návrhom na náhradu škody, ale následne by bola nútená podať druhý návrh s cieľom zabezpečiť svoje práva vyplývajúce z práva Spoločenstva, predbežné opatrenia by naozaj mohli byť nevyhnutné na to, aby jej poskytli účinnú ochranu. [57] V tejto (výnimočnej) súvislosti by takéto predbežné opatrenia podľa môjho názoru nevyhnutne spočívali v odklade výkonu príslušných článkov vnútroštátneho zákona, ktorý (*ex hypothesi*) už bol vyhlásený za nezlučiteľný s priamo účinným právom vyplývajúcim z práva Spoločenstva. [58]

86. V dôsledku toho sa domnievam, že odpoveďou na druhú otázku by malo po prvé byť, že právo Spoločenstva nevyžaduje, aby členský štát upravoval odklad výkonu alebo neuplatňovanie vnútroštátnych predpisov brániacich výkonu práva, ktorého sa žalobca dovoláva na základe práva Spoločenstva, pokiaľ je hlavný návrh žalobcu neprípustný podľa vnútroštátneho práva. Po druhé, pokiaľ je hlavný návrh prípustný, ale dovoláva sa odškodnenia prostredníctvom náhrady škody, ktorá vznikla v dôsledku týchto vnútroštátnych predpisov, právo Spoločenstva vyžaduje, aby vnútroštátny súd disponoval voľnou úvahou pri nariaďovaní predbežných opatrení vo vhodných prípadoch.

56 — Body 36 a 37. V bodoch 38 až 43 Súdny dvor podrobne preskúmal parametre, v rámci ktorých by mal sudca rozhodujúci o návrhu na nariadenie predbežných opatrení vykonať svoju voľnú úvahu.

57 — Pozri bod 51 vyššie.

58 — Pozri bod 6 vyššie.

O tretej a štvrtej prejudiciálnej otázke

87. Tretia otázka vzniká iba vtedy, ak je odpoveď na druhú otázku v tom smere, že členské štáty musia upravovať odklad výkonu alebo neuplatňovanie vnútroštátnych predpisov brániacich výkonu práv, ktorých sa jednotlivec dovoláva na základe práva Spoločenstva. Vnútroštátny súd sa touto otázkou pýta, či z práva Spoločenstva vyplýva, že ak existujú pochybnosti o súlade vnútroštátnych ustanovení s právom Spoločenstva, vnútroštátny súd je povinný uplatniť vnútroštátne kritériá alebo kritériá práva Spoločenstva pri preskúmaní návrhu na predbežnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva. Svojou štvrtou otázkou, ktorá vzniká iba vtedy, ak je odpoveď na tretiu otázku v tom smere, že majú byť použité kritériá práva Spoločenstva, sa vnútroštátny súd pýta, aké sú tieto kritériá.

88. Napriek tomu, že z odpovede, ktorá by podľa môjho názoru mala byť daná na druhú otázku, vyplýva, že tretia a štvrtá otázka nevzniká, budem sa týmito otázkami v krátkosti zaoberať.

89. Unibet a portugalská vláda uvádzajú, že sa uplatňujú kritériá práva Spoločenstva. Podľa názoru Unibet je veľmi dôležité, aby bola k dispozícii predbežná ochrana v maximálnej možnej miere, a to jednotne v rámci celého Spoločenstva. Súdny dvor by mal preto stanoviť nevyhnutné základné podmienky. Unibet považuje za vhodné kritériá požiadavku existencie vážnych pochybností, pokiaľ ide o súlad vnútroštátneho ustanovenia s právom Spoločenstva a v dôsledku toho vznik škody žalobcovi. Požiadavka práva Spoločenstva, že škoda by mala byť „nenapraviteľná", je nejasná; ak sa má používať, Súdny dvor ju musí objasniť. Portugalská vláda cituje rozsudky Zuckerfabrik a Atlanta [59] a uvádza, že z jednotného výkladu a uplatňovania, ktoré tvoria základ práva Spoločenstva, vyplýva, že kritériami, ktoré sa týkajú nariaďovania predbežných opatrení, by mali byť tie kritériá, ktoré sa používajú v judikatúre Súdneho dvora, najmä *fumus boni iuris*, naliehavosť, rovnováha záujmov a vzťah medzi navrhovaným predbežným opatrením a predmetom konania vo veci samej. [60]

90. Rakúska, česká, fínska, nemecká, talianska a švédska vláda ani Komisia nepodali k tretej a k štvrtej otázke žiadne vyjadrenie. Belgická, grécka a holandská vláda a vláda Spojeného kráľovstva uvádzajú, že by sa mali použiť vnútroštátne ustanovenia. S týmto názorom súhlasím.

91. Tento prístup vyplýva zo základného pravidla stanoveného Súdnym dvorom

59 — Rozsudok z 9. novembra 1995, Atlanta Fruchthandelsgesellschaft mbH a i./Bundesamt für Ernährung und Forstwirtschaft, C-465/93, Zb. s. I-3761.

60 — Pozri uznesenie predsedu Súdneho dvora vo veci Antonissen/Rada a Komisia, už citované v poznámke pod čiarou 54.

a prediskutovaného v súvislosti s prvou otázkou, že v prípade neexistencie právnej úpravy Spoločenstva je potrebné, aby vnútroštátny právny poriadok každého členského štátu upravoval procesné náležitosti týkajúce sa žalôb určených na zabezpečenie ochrany práv, ktoré vyplývajú z práva Spoločenstva za súčasného splnenia zásad efektivity a ekvivalencie.

92. Uvedené vyplýva aj zo skutočnosti, že v samotnom rozsudku Factortame I Súdny dvor nestanovil osobitné podmienky na nariadenie predbežných opatrení. Generálny advokát Tesauro vo svojich návrhoch v tejto veci vyslovil názor, že metódami a časovými obmedzeniami predbežných opatrení sú a zostanú pri neexistencii harmonizácie metódy a obmedzenia stanovené vo vnútroštátnych právnych poriadkoch za predpokladu, že v praxi umožňujú výkon práv, ktoré sú vnútroštátne súdy povinné chrániť. [61]

93. Je pravda, že v rozsudkoch Zuckerfabrik a Atlanta Súdny dvor stanovil podmienky práva Spoločenstva na nariadenie predbežných opatrení vnútroštátnymi súdmi vrátane odkladu výkonu vnútroštátneho ustanovenia založeného na opatrení práva Spoločenstva. Tieto prípady sa týkali údajnej neplatnosti právneho predpisu Spoločenstva. V takýchto prípadoch je, samozrejme, na vyhlásenie neplatnosti opatrenia práva Spoločenstva príslušný iba Súdny dvor. [62] V tejto súvislosti má Spoločenstvo jasný záujem na tom, aby platili jednotné prísne kritériá. [63] Táto vec sa naopak týka platnosti vnútroštátneho opatrenia, ktoré sa zo svojej podstaty použije iba v jednom členskom štáte. V takom prípade nevidím žiadny dôvod na odklon od všeobecného pravidla procesnej autonómie. [64] V skutočnosti by som považovala za logickejšie, aby konanie o odklade výkonu vnútroštátneho práva z dôvodu údajného nesúladu s právom Spoločenstva bolo rovnaké ako konanie o odklade výkonu vnútroštátneho práva z iného, čisto vnútroštátneho dôvodu (za použitia zásady rovnocennosti), pričom zásada efektivity musí byť tiež vždy dodržaná.

94. Okrem toho v rozsudku Zuckerfabrik Súdny dvor uviedol, že právomoc vnútroštátnych súdov nariadiť odklad výkonu opatrenia Spoločenstva zodpovedá právomoci vyhradenej Súdnemu dvoru podľa článku 242 ES. V dôsledku toho rozhodol, že vnútroštátne súdy môžu nariadiť také opatrenia iba za rovnakých podmienok, aké musia byť splnené, aby Súdny dvor mohol

61 — Bod 33 návrhov; pozri aj bod 30.

62 — Rozsudok z 22. októbra 1987, Foto-Frost/Hauptzollamt Lübeck-Ost, 314/85, Zb. s. 4199, bod 20.

63 — Z nedávneho obdobia potvrdené v rozsudku z 10. januára 2006, The Queen, International Air Transport Association, European Low Fares Airline Association, Hapag-Lloyd Express GmbH/Department of Transport [C-344/04, Zb. s. I-403, bod 27], kde Súdny dvor konštatoval, že požiadavka jednotného uplatňovania práva Spoločenstva vnútroštátnymi súdmi je „osobitne naliehavá, pokiaľ ide o platnosť aktu Spoločenstva. Rozdielny prístup súdov členských štátov k otázke platnosti aktov Spoločenstva by mohol ohroziť samotnú jednotnosť právneho poriadku Spoločenstva a poškodiť základnú požiadavku právnej istoty."

64 — Rozsudok Factortame, bod 19.

vyhovieť návrhu na nariadenie predbežných opatrení.[65] Tento prístup zabezpečuje zhodnosť pravidiel týkajúcich sa nariaďovania predbežných opatrení bez ohľadu na to, či sa spor vedie podľa článku 230 ES alebo článku 234 ES. Naopak, v tejto veci nie je daná takáto analógia s právomocami Súdneho dvora. Ako uviedlo Spojené kráľovstvo, najbližšou paralelou je právomoc súdov členských štátov rozhodovať o otázkach nesúladu vo veci samej. Na konanie sa v tomto prípade použijú vnútroštátne predpisy za súčasného dodržania zásad ekvivalencie a efektivity.

95. Som si, samozrejme, vedomá rozhodnutia Súdneho dvora v rozsudku Zuckerfabrik, že „predbežná právna ochrana, ktorú právo Spoločenstva zabezpečuje jednotlivcom na vnútroštátnych súdoch, musí zostať rovnaká bez ohľadu na to, či napádajú súlad vnútroštátnych predpisov s právom Spoločenstva alebo platnosť sekundárneho práva Spoločenstva s ohľadom na skutočnosť, že spor je v oboch prípadoch založený na samotnom práve Spoločenstva“[66]. Táto formulácia podľa môjho názoru nevedie k rozhodnutiu o predmete tretej otázky v tejto veci. V rozsudku Zuckerfabrik bola predmetom rozhodovania Súdneho dvora otázka, či predbežné opatrenie — ktoré v súlade s rozsudkom Factortame I, musí mať vnútroštátny súd možnosť nariadiť v dobe, keď Súdny dvor rozhoduje o otázke súladu — musí byť k dispozícii, pokiaľ je napadnutá platnosť nariadenia Spoločenstva, na ktorom je založené vnútroštátne ustanovenie. Súdny dvor však nebol požiadaný o určenie kritérií na nariadenie predbežného opatrenia vnútroštátnym súdom v konaní týkajúcom sa vnútroštátneho ustanovenia, ktoré údajne nie je v súlade s právom Spoločenstva.

96. Z vyššie uvedených dôvodov zastávam názor, že na tretiu otázku by bolo potrebné odpovedať v tom smere, že v prípade pochybností o súlade vnútroštátnych ustanovení s právom Spoločenstva je vnútroštátny súd povinný pri preskúmaní návrhu na predbežnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva uplatniť vnútroštátne ustanovenia upravujúce predbežné opatrenia za súčasného dodržania zásady efektivity.

97. Nie je teda dôvod odpovedať na štvrtú otázku. Pokiaľ by však Súdny dvor rozhodol, že sa v takýchto podmienkach uplatňujú kritériá práva Spoločenstva, podľa môjho názoru by boli kritériá uvedené v rozsudku Zuckerfabrik[67] úplne vhodné.

65 — Bod 27.

66 — Bod 20; pozri aj bod 24 rozsudku Atlanta.

67 — Pozri bod 33 a výrok rozsudku.

Návrh

98. Zastávam názor, že na otázky švédskeho Najvyššieho súdu (Högsta Domstolen) je potrebné odpovedať takto:

1. Právo Spoločenstva nevyžaduje, aby bolo možné podať samostatnú žalobu, ktorej cieľom je určiť, že niektoré vnútroštátne hmotnoprávne ustanovenia nie sú v súlade s článkom 49 ES, pokiaľ je možné preukázať, že táto otázka bude preskúmaná incidenčne v rámci žaloby o náhradu škody za podmienok, ktoré nie sú menej výhodné ako podmienky týkajúce sa podobných žalôb vnútroštátnej povahy a ktoré nespôsobujú nemožný alebo príliš ťažký výkon práv žalobcu vyplývajúcich z právneho poriadku Spoločenstva.

2. Právo Spoločenstva nevyžaduje, aby členský štát upravoval odklad výkonu alebo neuplatňovanie vnútroštátnych predpisov brániacich výkonu práva, ktorého sa žalobca dovoláva na základe práva Spoločenstva, pokiaľ je hlavný nárok žalobcu neprípustný podľa vnútroštátneho práva. Pokiaľ je hlavný nárok prípustný, ale dovoláva sa odškodnenia prostredníctvom náhrady škody, ktorá vznikla v dôsledku týchto vnútroštátnych predpisov, právo Spoločenstva vyžaduje, aby vnútroštátny súd disponoval voľnou úvahou pri nariaďovaní predbežných opatrení vo vhodných prípadoch.

3. V prípade pochybností o súlade vnútroštátnych ustanovení s právom Spoločenstva je vnútroštátny súd povinný pri preskúmaní návrhu na predbežnú ochranu práv vyplývajúcich z práva Spoločenstva uplatniť vnútroštátne ustanovenia o podmienkach takejto ochrany za súčasného dodržania zásady efektivity.